

А.Т. Қалдыбаева^{1*}, Р.Т. Жороева¹

¹И.Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік университеті
Бішкек қ., 720026, Қырғыз Республикасы
*e-mail: aikadem_007@mail.ru

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ҚҰНДЫЛЫҚ ҰСТАНЫМДАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ АЗАМАТТЫҚ-ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕНІҢ МАҢЫЗЫ

Андатпа.

Жоғары оқу орнында студенттердің азаматтық-патриоттық дүниетанымын қалыптастыру ұзақ және әлеуметтік процесс. Бұл ретте жастардың азаматтық-патриоттық сезімдерін қалыптастыру аксиологиялық компонентке негізделеді. Студенттердің азаматтық ұстанымының көрінісі рухани құндылықтардан тұратын азаматтық-патриоттық дүниетанымға негізделуі тиіс.

Азаматтық адамның сенімінің, ой-сезімінің және әрекетінің тамыры. Азаматтық тәрбие – бұл қоғамның әрбір мүшесіне қажетті азаматтық сапаны қалыптастырудағы тәрбие жүйесі. Осыған орай азаматтық тәрбие саяси, құқықтық, сондай-ақ патриоттық және ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті ретінде біртұтас қаралады. Саяси, азаматтық, патриоттық және құқықтық тәрбие бір-бірімен тығыз өзара байланысты тәрбие салалары. «Азаматты тәрбиелеу», «Отансүйгіштік» ұғымы педагогикалық әдебиеттерде «Азаматтық тәрбие», «патриотизм» ұғымдарымен алмастырыла қарастырылған.

Отанға, өз халқына, тіліне, туған жеріне, мемлекеттің тарихына деген сүйіспеншілік туралы түсініктерін қалыптастыру және оны қайырымдылық пен қоғамдық мәні бар волонтерлік қызметке белсенді қатысу арқылы тиімді қолданылуы мүмкін. Студент жастардың әлеуметтік қалыптасуы, олардың мүмкіндіктерін жалпы қоғам мүддесіне қарай толық іске асыру жастардың жағымды субъективті ұстанымдарын қалыптастыруға, қоғам мен мемлекет мүддесінде оның жан-жақты әлеуетін дамытуға бағытталған заманауи тәрбие процесін ұйымдастыру мәселелерін өзектендіреді.

Негізгі сөздер: жастар, құндылық ұстанымы, қалыптастыру, азаматтық-патриоттық тәрбие, азаматтық ұстаным, дүниетаным, рухани құндылықтар.

Кіріспе.

Қырғыз Республикасының Президенті С.Жапаров «Мемлекеттік жастар саясаты жастардың бойында адамгершілік және патриоттық құндылықтарды қалыптастыруды көздеуі тиіс» деп атап өткен болатын. Қырғыз Республикасының Президенті 2020 жылғы 13 қарашада №39 бекіткен Қырғыз азаматы – азаматтық бірегейлікті дамыту тұжырымдамасында», «Қырғыз Республикасындағы балалар мен оқушыларға 2021-2026 жылдар кезеңіне үздіксіз білім беру тұжырымдамасында» қазіргі жағдайдағы білім берудің басым бағыттарын нақты айқындай отырып, кәсіби қызметкердің өз елінің азаматы мен патриотының тұлғалық дамуына бағдарлану және белсенді көмек көрсету керек деп көрсетті. Осыған орай тәрбиенің негізгі компоненттері бірі белсенді азаматтық ұстанымды, патриотизмді, құқықтық және саяси, ақпараттық мәдениетті қалыптастыруға бағытталған азаматтық және патриоттық тәрбие деп аталады. Мемлекет басшысы өз сөзінде әрбір адамның азаматтық жауапкершілігінің, қазіргі жағдайдағы патриоттық тәрбиенің маңыздылығын атап өтті.

Мемлекеттік жастар саясаты, ең алдымен, жастарға өзінің адами әлеуетін арттыруға мүмкіндік беруге, жастарды мемлекет пен қоғам дамуының негізгі ресурсы ретінде қалыптастыруға, саяси, экономикалық және әлеуметтік салалардағы жастардың бастамаларын қолдауға, жас азаматтардың өз денсаулығына, ата-баба мұрасына, қоршаған

ортамен өзара әрекеттестігіне және өз шешімдеріне жауапкершілікпен қарауын қалыптастыруға бағытталады.

Алға қойылған мақсаттар мен міндеттер аясында мемлекеттің нығаюы мен орнықты дамуына айқындаушы ықпал ететін қоғамның әлеуметтік белсенді, мақсатты және шығармашылық бағдарланған санаты ретінде өзінің зияткерлік, рухани, мәдени, экономикалық әлеуетін іске асыратын студент жастарға көп көңіл бөлінеді. Ұрпақтар сабақтастығы жағдайында жастарға тарихи және мәдени мұраны, ұлттық дәстүрлерді, мемлекеттің негізгі идеяларын және ел дамуының басым бағыттарын сақтау үшін ерекше жауапкершілік жүктеледі. Жастардың рухани құндылықтары, адамгершілік бейнесі, қоғамдық маңызы бар ұстанымдары ескіні ауыстырып, әлеуметтік, саяси, экономикалық бағдарламаларды іске асырудағы жетістіктерді арттыру үшін жауапкершілікті өз мойнына алған жаңа ұрпақтың бейнесін қалыптастырады.

Студенттерге азаматтық тәрбие берудің негізгі мақсаты ішкі бостандықты, мемлекеттік билікті құрметтеуді, Отанға деген сүйіспеншілік пен бейбітшілікке деген ұмтылысты, өзін-өзі бағалауды, тәртіпті, патриоттық сезімдердің үйлесімді көрінісін және ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін біріктіретін жеке тұлғаның тұтас сапасы ретінде азаматтықтық ұстанымын қалыптастыру болып табылады. Азаматтық білім жеке тұлғаның конституциялық, құқықтық ұстанымын қалыптастыруды көздейді. Жоғары оқу орнындағы азаматтық білім оқытушылардың, кураторлардың, қоғамдық ұйымдар мен қауымдастықтардың жұмысымен тығыз байланысты.

Зерттеу материалдары мен әдістері.

Жоғары оқу орнындағы патриоттық білім студенттердің өз елінің ғылым, техника және мәдениет саласындағы жетістіктері туралы білімдері мен түсініктерін қалыптастыруға, көрнекті адамдарды – ғалымдарды, жазушыларды, қоғам қайраткерлерін және т.б. тәрбиелеуге бағытталған. Студенттердің патриоттық санасын қалыптастырудың міндетті құрамдас бөлігі тарихты, өз Отанын қорғау, халықтың даңқы туралы фактологиялық материалдарды зерделеу болып табылады [1].

Азаматтық тәрбие адамның өзінің, отбасының, айналасындағылардың және Отанның игілігі үшін өзінің құқықтары мен міндеттерін түсіну және іске асыру қабілетін қалыптастыруға бағытталған. Тұлғаның азаматтық-құқықтық қатынастарының белгілі бір салалары осы бағыттарды жүзеге асыру үшін қажетті жүйе құраушы категорияны анықтауға мүмкіндік береді.

Тұлғаның азаматтық белсенділігі қоғамның барлық саяси, моральдық-рухани, экономикалық, әлеуметтік салаларында көрініс табады. Адам өмірінің барлық салаларын қамтитын азаматтық белсенділік адамның сенімдеріне, идеяларына, құндылықтары мен бағдарларына, оның жалпы мәдениеті мен мінез-құлқына байланысты болады. Ғылыми әдебиеттерде азаматтық белсенділіктің келесі түрлері бөлінеді: азаматтық іс-шаралар, азаматтық бастамалар және әлеуметтік маңызды бағытпен сипатталатын азаматтық қозғалыстар.

Патриоттық тәрбие – бұл жастардың бойында жоғары патриоттық сананы, өз Отанына деген адалдық сезімін, Отан мүддесін қорғауға, оның байлығын нығайтуға дайындығын қалыптастырудың жүйелі және мақсатты процесі. Патриотизмнің маңызды сипаттамалары оның халықтың рухани құндылықтарын сақтау мен көбейтудің рухани құралы және адамның моральдық байлығы ретінде анықтамалары болып табылады. Ұлттық келісімге, халықтың еңбекқорлығына, Отанға деген сүйіспеншілікке негізделген патриотизм жастарды отаншылдық рухында тәрбиелеудің озық бағыттарын анықтайды.

Осылайша, патриоттық тәрбие тиісті қызметті ұйымдастырумен бірге санаға, эмоционалды-ерікті ортаға үйлестірілген әсер ретінде қарастырылуы керек. Өз елінің тарихын білу, қоғамның экономикалық, әлеуметтік-саяси, мәдени өміріндегі қазіргі тенденцияларды түсіну, қоршаған шындықтың әлеуметтік маңыздылығын түсіну – қазіргі жастарды патриоттық тәрбиелеудің қажетті аспектілері.

2022-2023 оқу жылында біз Баткен мемлекеттік университетінің филология факультетінің студенттері арасында патриотизмнің қалыптасуын сауалнама жүргізу арқылы зерттедік.

Нәтижелер және оларды талқылау.

Жалпы азаматтық-патриоттық тәрбие дүниетанымдық бағдарларды, идеалдар мен қағидаттарды қалыптастыра отырып, қазіргі қырғыз қоғамы жағдайында жастардың тыныс-тіршілігін қамтамасыз ететін тұлғаның қажетті қасиеттерін қалыптастыра отырып, тәрбиенің маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Демек, азаматтық-патриоттық тәрбие азаматтық-патриоттық білім беруді, сондай-ақ азаматтық-патриоттық қатынастар мен тиісті мінез-құлықты қалыптастыруды қамтиды.

Студенттердің азаматтық-патриоттық тәрбиесі ұрпақтардың тарихи сабақтастық идеясын бейнелейді. Жоғары оқу орындарында осы бағыттағы жұмысты ұйымдастыру студенттерді тәрбиелеуге, оларда патриоттық сенімі мен тұрақты мінез-құлық нормаларын қалыптастыруға бағытталған білім беру процесінің барлық субъектілерінің өзара әрекеттестігін көздейді.

Азаматтық-патриоттық тәрбие біртұтас педагогикалық процестің органикалық бөлігін құрайды, бұл оқытушының педагогикалық қызметін сипаттайтын кәсіби-педагогикалық білім, білік, дағдыларын талап етеді. Соған сәйкесті педагогикалық мамандықтағы студенттерді алдағы кәсіби қызметке дайындау азаматтық-патриоттық тәрбие міндеттерін шешуге қажетті негізгі білім мен педагогикалық дағдыларды қалыптастыруды көздейді.

Азаматтық-патриоттық білім деп тұлғаның азаматтық және патриоттық сенімі мен сезімінің мәні туралы теориялық мәліметтер бірлігін, ал азаматтық-патриоттық біліктері деп азаматтық-патриоттық білімді практикада қолдану тәсілдерін игеруді түсінеміз. Азаматтық-патриоттық білім деп тұлғаның азаматтық-патриоттық қасиеттерін айқындайтын автоматтандырылған әрекетті түсінеміз.

Студент жастарға азаматтық-патриоттық тәрбие беруді ұйымдастыру кезінде бірқатар құралдар мен нысандар пайдаланылады [2]. Азаматтық-патриоттық тәрбиенің тиімді құралдары Қырғыз Республикасының Мемлекеттік рәміздері, қырғыз халқының дәстүрлері, мәдени мұрасы, мұражайлар мен көрмелер экспозициялары, мемлекеттік адалдықтың, қоғамдық белсенділіктің үлгілері болып табылады.

Азаматтық-патриоттық тәрбиенің негізгі нысандары: конференциялар, семинарлар, вебинарлар, дөңгелек үстелдер, пікірталастар («Азаматтық бастамалар», «Мен – Қырғыз Республикасының азаматымын», «Мен – патриотпын», «Орталықта – көшбасшылық қатынастар»), кездесулер («Ешқашан да, ештеңе ұмытылмайды», «Дәстүрлерді сақтай отырып, біз болашақты жасаймыз»), акциялар («Ардагер жақын жерде тұрады», «Ұлы Жеңіс гүлдері», «Бізге бұл әлемді сақтау өсиет етілді»), интернет-конкурстар («Отан студенттердің көзімен», «Алға – лидер»), естелік оқиғалар мен мемлекеттік мерекелер күндері (Қырғыз Республикасының Тәуелсіздік күні, Қырғыз Республикасының Конституциясы күні, Қырғыз Республикасының Мемлекеттік Елтаңбасы мен Мемлекеттік Туы күні және т.б.) азаматтық-патриоттық бағыттағы түрлі тәрбие іс-шаралары.

Студент жастарды азаматтық-патриоттық тәрбиелеудің жалпыланған нәтижесі-қоғамдық маңызы бар, жағымды азаматтық белсенділік. Ол азаматтық міндеттерді орындауға және өзінің азаматтық құқықтарын ақылмен пайдалануға дайын және дайын екендігімен көрінеді.

Азаматтық-патриоттық тәрбие нәтижелері оқушылардың жеке басына келесі өзгерістерді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді:

- Қырғызстанның болашағын айқындайтын қырғыз ретінде студенттердің жоғары азаматтық ұстанымы, патриоттық санасы;

- Қырғыз мемлекетінің кеңістігінде өзін-өзі таныту қабілеті, белсенді өмірлік ұстанымын қалыптастыру;

- құқықтық мемлекет нормаларын, өзара іс-қимыл ережелерін білу және сақтау, сындарлы диалог құру;
- әлеуметтік белсенділікті және әлеуметтену мен өзін-өзі жүзеге асыру деңгейін арттыру;
- құрдастар мен ересектер арасында қарым-қатынас және өзара әрекеттесу мәдениетін дамыту;
- коммуникативтік құзыреттілікті дамыту;
- жеке және әлеуметтік маңызды мәселелерді шешу үшін бірігуге, ынтымақтасуға және келісуге дайын болу;
- жауапкершілік сезімін қалыптастыру, қоғамдық, білім беру, Еңбек және демалыс іс-шараларының белсенді ұйымдастырушысы және қатысушысы болу қажеттілігі және т.б.

Студент жастардың әлеуметтік маңызы бар және әлеуметтік құнды ұстанымдарын қалыптастырудағы азаматтық-патриоттық тәрбиенің іргелі маңызы оны ұйымдастыру мен іске асырудың жүйелілігімен, бірізділігімен және үздіксіздігімен қамтамасыз етіледі [3].

Қазіргі ғылыми әдебиеттерде азаматтық-патриоттық тәрбие саласындағы зерттеулер кеңінен қамтылған, азаматтық және патриоттық дискурс талқыланады. Қазіргі педагогикада азаматтық мәдениет тұлғаның интегративті сапасы ретінде қырғыз халқының азаматтық борышын орындауға дайындығымен қалыптасқан жалпыадамзаттық гуманитарлық құндылықтарды, мәдени және рухани дәстүрлерді игеру дәрежесімен сипатталады [4].

Біздің елімізде жас азаматтардың әлеуметтік жетілген көзқарастарының жүйесін қалыптастыру қазіргі уақытта білім беру институттарының маңызды міндеттерінің бірі болып табылады, өйткені тұрақты және қалыптасқан патриоттық көзқарас халыққа біртұтас халық болып қана қоймай, өзінің ұлттық ерекшелігін сәтті көрсетуге мүмкіндік береді. Сондықтан азаматтық-патриоттық дүниетанымды қалыптастыру бойынша мақсатты жұмысты ұйымдастыру кезінде тәрбиелік мақсаттар мен оларға қол жеткізу құралдары арасындағы диалектикалық өзара іс-қимылды қамтамасыз ету, азаматтық азаматтықтың әлеуметтік-пәрменді ғана емес, сонымен бірге аксиологиялық құрамын да қадағалау қажет. Азаматтық-патриоттық құндылықтарды қалыптастыру процесінде бүкіл массивті дүниетанымның біртұтас кешенді құрылымына біріктіруге мүмкіндік беретін тарихи, әлеуметтік-мәдени, рухани және басқа да алғышарттар қаланады.

Қоғам дамуының тарихи алғышарттары мен қазіргі заманғы әлеуметтік-саяси ерекшеліктеріне сүйене отырып, ғалым С.Байғазиев азаматтық патриотизмді қалыптастырудың негізгі бағыттары мен базалық шарттарын белгілейді, олардың негізгілері әлеуметтік-гуманистік бағыт деп санайды, ол қоғамдық пайдаға алаңдайтын, басқа адамдардың мүддесі үшін немесе олардың ортақ игілігі үшін саналы түрде әрекет ете алатын маңызды адам күштерін дамытуды талап етеді [5]. Моральдық бағдар әлеуметтік мұраттарға қол жеткізу және Отанға деген сүйіспеншілік үшін өзін-өзі шектеуге жеке көзқарасты қалыптастыруды көздейді; ал шығармашылық-белсенді бағдар әлеуметтік шындыққа сыни көзқарасты және қоғамдық қызметке деген қызығушылықты оятуды көздейді, негізгі талап – бұл кемшіліктерді көру және бейресми бірлестіктер арқылы осы кемшіліктерді жеңуге қатысу мүмкіндігі. Мұның қисынды жалғасы мен салдары азаматтық ұстаным мен патриотизмнің көрінісі ретінде әлеуметтік тәжірибеде өзін-өзі жүзеге асыруға ұмтылу болып табылады.

Студенттер жоғары білім беру институты біріктірген жастар санаты ретінде жоғары интеллектуалды деңгейімен, кәсіби бағдарымен, әлеуметтік жетілуге деген ұмтылысымен ерекшеленеді. Барлық елдерде студенттердің қоғамдық қозғалыстарға белсенді қатысуы кең таралғаны белгілі. Осы жастағы жастар өздерінің қарым-қатынас ортасын өздері жасайды және олардың кейбір қасиеттерінің дамуы осыған байланысты.

А.В. Любский бұл кезенді «өз өмірінің авторлығын орнату» деп бекер айтпаған, мұнда өмірдің мәнін іздеу өз мәдениеті мен ортасын құрумен байланысты [6]. Бұл осы ұрпақтың

өкілдері үшін қызмет нәтижелері туралы хабардар болудың маңыздылығын түсіндіреді. Бұған ақпараттың үлкен ағындарын өңдеу және игеру қабілеті, дамыған сыни ойлау және әртүрлі құбылыстарды өз бетінше бағалауға деген ұмтылыс ықпал етеді.

Б.Вульфовтың пікірінше, жастарды азаматтық-патриоттық тәрбиелеуде көптеген қателіктерді болдырмау үшін негізгі бағытты – патриоттық және жалпыадамзаттық құндылықтарға баса назар аудара отырып, қазіргі өмірдің күрделі мәселелерін ойлау және оларға жауап беру қабілетін дамытпай, кәсіби даярлықтың, моральдық тұрақтылықтың, Заңдарды сақтаудың және т.б. жекелеген мәселелерін шешуге ұмтылу мүмкін емес [7].

Сондықтан біз студенттердің әлеуметтік-мәдени еріктілігін жастар патриотизмін қалыптастыру мен көрсетудің қолжетімді құралы ретінде қарастырамыз. Волонтерліктің осы түрінің көмегімен студенттер өз қызметінің әлеуметтік маңыздылығын түсініп қана қоймай, оның аксиологиялық және жеке маңыздылығын түсінуге, олардың азаматтық өзін-өзі жүзеге асыруын анықтауға және мұқият бақылауға мүмкіндік алады.

Волонтерлермен жұмысты ұйымдастырудың дайындық кезеңінде жастардың құндылық-шығармашылық белсенділігін арттыру және стереотиптерді жеңу, дәлелдер іздеу және қойылған міндеттің өзіндік шешімі аспектілеріне көп көңіл бөлінеді. «Біз» бейнесі туралы, Тіл туралы, тұрғылықты жері туралы, мемлекет туралы» ұғымдарды қамтыған кезде ұлттық бірегейлік пен өзін-өзі тану компоненттерінің болуы маңызды болып табылады [8].

Жеке қасиеттер деңгейінде азаматтық патриотизм – бұл көзқарастар мен құндылықтар сәйкес келетін заманауи көзқарас; Конституциялық борышты орындауға дайын болу; үлкен және кіші отанға деген сүйіспеншілік; әлеуметтік маңызды мінез-құлық пен іс-әрекет; Әлеуметтік (оның ішінде діни және Ұлттық) төзімділік. Оқушылардың жеке қасиеттерінің тізімі мәдениеттің негізгі компоненттерімен – санамен, көзқарастармен және іс-әрекеттермен байланысты және адамның рухани, азаматтық және әлеуметтік белсенділігімен үйлесетін патриоттық тәрбиенің түпкі мақсаты ретінде қарастырылуы мүмкін.

Сондықтан еріктілердің азаматтық-патриоттық мәдениетін тәрбиелеу кезінде біз өзара тәуелді үш компоненттің интеграциясын қамтамасыз етуге тырысамыз:

- танымдық (өз Отаны мен халқының тарихи тамырларын, олардың әлемдік дамудағы орнын білу, бұл білімнің жеке құндылық ретіндегі маңыздылығын түсіну);
- эмоционалды (басқа адамдарға деген құрмет сезімі, өз жеріне деген сүйіспеншілік, өз елінің байлығы мен құндылықтарын және өзін жеке тұлға ретінде сақтау мақсатында кез келген жағдайда қамқорлық пен ашықтық);
- белсенді (іс-әрекетте өзін көрсетуге, оның ішінде қарттарға, балалар мен мүгедектерге күтім жасауға, қоршаған ортаны қорғауға, көне ескерткіштерді, халық мұрасын сақтауға терең қызығушылық танытуға ұмтылу және қабілеттілік).

Студенттердің Отанға, туған жеріне өз ұлтына, халқына, ел мәдениетіне, тіліне, мемлекет тарихына деген құрмет пен сүйіспеншілік туралы түсініктерін қалыптастыру, азаматтық-патриоттық білім мен тәрбие беру негізінде оларға қайырымдылық пен қоғамдық мәні бар волонтерлік қызметке белсенді қатысуына бағдар беру мүмкіндігі зор. Азаматтық-патриоттық тәрбие бағыты студенттердің әлеуметтік қалыптасуына, патриоттық сенімі мен сезімін тәрбиелеуге, олардың ішкі мүмкіндіктерін аша отырып, жалпы қоғам мүддесіне қарай оңтайлы жүзеге асыруда жағымды субъективті ұстанымдарын қалыптастыруға, қоғам мен мемлекет мүддесінде оның жан-жақты әлеуетін дамытуға бағытталған заманауи тәрбие процесін ұйымдастыруға негіз болады.

Жоғары оқу орнында оқытушы мен студенттің бірлескен жұмысы азаматтық-патриоттық тәрбиенің маңызды шарты болып табылады. Азаматтық-патриоттық тәрбиені кәсіби дайындықтан оқшаулауға болмайды, олар студент тұлғасын қалыптастыру процессінде үйлесім табуы тиіс.

Қорытынды.

Азаматтық-патриоттық тәрбие берудің жоғары оқу орны жүйесіндегі тәжірибесін қорыта келе, келесідегідей тұжырым жасауға болады: студенттердің азаматтық-патриоттық сана-сезімін қалыптастыру жұмыстарын жүргізудің жоғары мәндегі бағдарын ескере отырып, оқу орны оқу-тәрбие жұмысын жүзеге асыруда өзіндік тәсілдемесін анықтайды.

Оқу-тәрбие жүйесін азаматтық-патриоттық саналы студенттердің азаматтық әлеуметтенуіне ықпал ететін оқыту мен тәрбие формалары, әдістері мен құралдарының бай палитрасы, тұжырымдамалық нақтылығы сипаттайды.

Студенттердің азаматтық-патриоттық тәрбиесін болашақ нәтижелі еңбек қызметіне ықпал ететін әлеуметтік қасиеттер мен дағдыларды қамтитын арнайы ұйымдастырылған және мақсатты қалыптастыру процесі ретінде қарастыра отырып, біз коммуникативтік дағдыларды үйретеміз, тәжірибені көрсетеміз және өз әрекеттері мен сөздері үшін жауапкершілік сезімін, кемелдікке ұмтылуды бағыттаймыз, үнемі өзін-өзі тәрбиелеуді ынталандырамыз және мұқтаждықта өмір сүретіндерге көмектесеміз, біз ерікті көмек көрсетуге мүмкіндік береміз. Волонтерлік қызметтің патриоттық мазмұнын үнемі өзектендіру жастар бірлестіктері мен ұйымдарының күш-жігерін біріктіруге ықпал етеді [8].

Баткен мемлекеттік университетінің филология факультетінің студенттері арасында өткізілген сауалнама нәтижелері студенттердің түсініктері бойынша «патриотизм», «Отан алдындағы борыш» негізгі ұғымдары мен категориялары туралы білімдерін өз бетінше ойлауда көрсеткен орта-жоғары деңгейдің басым екендігін көрсетеді; қоғамдық маңызы бар мұраттарды талқылау кезінде өз ұстанымдарын қорғай алды. Бұл топтың студенттері патриоттық іс-шараларға, байқауларға және т.б. қатысады. Алайда, біз кейбір студенттерді, егер олар зерттелетін аспектілерде жақсы білім көрсетсе де, сыртқы ынталандыруды қажет ететінін, олардың бұл жұмысқа қатысуы ситуациялық сипатта болатынын және аксиологиялық мотивациясы жоқ екенін атап өттік.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

- 1 Акматалиев А.А. Ценностные ориентиры молодежи Проблемы образования и науки. Материалы науч.-практ. конф. посвящ. 2200-летию Кыргызской государственности 24-25 мая. — Бишкек. — 2019. — 36 с.
- 2 Әбдімомунова Г.А. Манас эпосы негізінде жастарды отансүйгіштікке тәрбиелеудің кейбір мәселелері. — Бишкек. — 2019. — 111 б.
- 3 Кутанова Р.А. Патриотическое воспитание школьников на основе национальных ценностей в наследии Кыргызской интеллигенции начала XX века. автореф. дис. ... канд. пед. наук. — Бишкек. — 2018. — 28 с.
- 4 Камбарова К.У. Влияние демократизации образования на ценностные ориентации молодежи в условиях суверенного Кыргызстана. автореф. дис. ... докт. филос. наук. — Бишкек. — 2019. — 42 с.
- 5 Байғазиев С.О. Жас ұрпаққа рухани-адамгершілік, патриоттық тәрбие беру тұжырымдамасы. Жақсы білім. — Бишкек. — 2019. — Б. 2-3
- 6 Лубский А.В. Гражданский патриотизм: о совместимости патриотизма и гражданственности в российском обществе. Гуманитарий Юга России. — №1. — 2020. — 96 с.
- 7 Вульфов Б.З. Готовим организаторов патриотического воспитания детей: содержание и технологии. Народное образование. — № 8. — 2019. — С.101-107
- 8 Маткаримов Н.Т. Социализация молодежи современного Кыргызстана: образование и занятость. Молодежная галактика. Сборник статей. — №6. — 2019. — 60 с.

ЗНАЧЕНИЕ ГРАЖДАНСКО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ЦЕННОСТНЫХ ПОЗИЦИЙ СТУДЕНТОВ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Аннотация.

Формирование гражданско-патриотического мировоззрения студентов в высшем учебном заведении – длительный и социально обусловленный процесс. При этом формирование гражданско-патриотических чувств у молодежи базируется на аксиологическом компоненте. Выражение гражданской позиции студентов

должно основываться на сформированном гражданско-патриотическом мировоззрении, основу которого должны составлять духовные ценности.

Гражданственность – это корень веры, мысли и действия человека. Гражданское воспитание – это система воспитания в формировании гражданского качества, необходимого каждому члену общества. В этой связи гражданское воспитание рассматривается как культура политического, правового, а также патриотического и межнационального общения. Политическое, гражданское, патриотическое и правовое воспитание тесно взаимосвязаны сферы воспитания. Понятие «гражданское воспитание», «патриотизм» рассматривается в педагогической литературе как замена понятиям воспитание гражданина..

Формирование представлений о любви к Родине, своему народу, языку, месту жительства, историческому прошлому, государственности должно и может быть эффективно использовано через активное участие в благотворительной и общественно значимой волонтерской деятельности. Социальное становление студенческой молодежи, более полная реализация ее возможностей в интересах общества в целом актуализирует вопросы организации современного воспитательного процесса, направленного на формирование позитивных субъективных позиций молодежи, развитие ее всестороннего потенциала в интересах общества и государства.

Ключевые слова: молодежь, ценностная позиция, формирование, гражданско-патриотическое воспитание, гражданская позиция, мировоззрение, духовные ценности.

THE IMPORTANCE OF CIVIC AND PATRIOTIC EDUCATION IN THE FORMATION OF STUDENTS' VALUE POSITIONS IN HIGHER EDUCATION

Abstract.

The formation of a civil-patriotic worldview of students in higher education is a long and socially conditioned process. At the same time, the formation of civic-patriotic feelings among young people is based on an axiological component. The expression of the students' civic position should be based on a formed civic-patriotic worldview, the basis of which should be spiritual values.

Citizenship is the root of a person's faith, thoughts and actions. Civic education is a system of education in the formation of civic quality, which is necessary for every member of society. In this regard, civic education is considered as a culture of political, legal, as well as patriotic and interethnic communication. Political, civil, patriotic and legal education are closely interrelated spheres of education. The concept of “civic education”, “patriotism” is considered in the pedagogical literature as a replacement for the concepts of “education of a citizen”, “patriotism”.

The formation of ideas about love for the Motherland, one's people, language, place of residence, historical past, statehood should and can be effectively used through active participation in charitable and socially significant volunteer activities. The social formation of student youth, the fuller realization of its capabilities in the interests of society as a whole actualizes the issues of organizing a modern educational process aimed at forming positive subjective positions of youth, the development of its comprehensive potential in the interests of society and the state.

Key words: youth, value position, formation, civic and patriotic education, civic position, worldview, spiritual values.

REFERENCES

- 1 Akmatyaliyev A.A. Tsennostnyye orientiry molodezhi Problemy obrazovaniya i nauki. [*Value orientations of youth Problems of education and science*]. Materialy nauch-prakt.konf. posvyashch. 2200-letiyu Kyrgyzskoi gosudarstvennosti 24-25 maya. Bishkek. 2019. 36 p. [in Russian]
- 2 Äbdımomunova G.A. Manas eposy negızında jastardy otansüıgıstikke tärbieleudıń keıbir mäseleleri. [*Some issues of educating young people to patriotism based on Manas epic*]. Bıshek. 2019. 111 p. [in Kazakh]
- 3 Kutanova R.A. Patrioticheskoe vospitanie shkol'nikov na osnove natsional'nykh tsennostei v nasledii Kyrgyzskoi intelligentsii nachala XX veka. [*Patriotic education of schoolchildren based on national values in the heritage of the Kyrgyz intelligentsia of the early 20th century*]. avtoref. dis.... kand. ped. nauk. Bishkek. 2018. 28 p. [in Russian]
- 4 Kambarova K.U. Vliyanie demokratizatsii obrazovaniya na tsennostnyye orientatsii molodezhi v usloviyakh suverennogo Kyrgyzstana. [*The impact of democratization of education on the value orientations of youth in the conditions of sovereign Kyrgyzstan*]. avtoref. dis. ... dokt. filos. nauk. Bishkek. 2019. 42 p. [in Russian]
- 5 Baıgaziev S.O. Jas ırpaqqa ruhani-adamgerşilik, patriottyq tärbie beru tüjyrymdamasy. [*The concept of providing spiritual, moral, patriotic education to the young generation*]. Jaqsı bılım. Bıshek. 2019. P. 2-3 [in Kazakh]
- 6 Lubskii A.V. Grazhdanskii patriotizm: o sovmestimosti patriotizma i grazhdanstvennosti v rossiiskom obshchestve. [*Civil patriotism: on the compatibility of patriotism and citizenship in Russian society*]. Gumanitarii Yuga Rossii. №1. 2020. 96 p. [in Russian]

7 Vul'fov B.Z. Gotovim organizatorov patrioticheskogo vospitaniya detei: sodержanie i tekhnologii. [We are preparing organizers of patriotic education of children: content and technology]. Narodnoe obrazovanie. № 8. 2019. P.101-107 [in Russian]

8 Matkarimov N.T. Sotsializatsiya molodezhi sovremennogo Kyrgyzstana: obrazovanie i zanyatost'. [Socialization of the youth of modern Kyrgyzstan: education and employment]. Molodezhnaya galaktika. Sbornik statei. №6. 2019. 60 p. [in Russian]

Information about authors:

Aichurok Kaldybayeva - **corresponding author**, doctor of pedagogical sciences, professor, head of the Department of "Pedagogy", I.Arabaev Kyrgyz State University, Bishkek, Republic of Kyrgyzstan

E-mail: aikadem_007@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3716-1441>

Rakhat Zhoroeva - postgraduate student of the Department of "Pedagogy" I.Arabaev Kyrgyz State University, Bishkek, Republic of Kyrgyzstan

E-mail: akmaral_muhanbetzhanova@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9793-4435>

Информация об авторах:

Айчурок Калдыбаева - **основной автор**, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой «Педагогика» Кыргызского государственного университета имени И.Арабаева, г.Бишкек, Кыргызская Республика

E-mail: aikadem_007@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3716-1441>

Рахат Жороева - аспирант кафедры «Педагогика» Кыргызского государственного университета имени И.Арабаева, г.Бишкек, Кыргызская Республика

E-mail: akmaral_muhanbetzhanova@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9793-4435>

Авторлар туралы ақпарат:

Айчурок Қалдыбаева - **негізгі автор**, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, «Педагогика» кафедрасының меңгерушісі, И.Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік университеті, Бішкек қ., Қырғыз Республикасы

E-mail: aikadem_007@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3716-1441>

Жороева Рахат - «Педагогика» кафедрасының аспиранты, И.Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік университеті, Бішкек қ., Қырғыз Республикасы

E-mail: akmaral_muhanbetzhanova@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9793-4435>

МРНТИ 16.31.51
УДК 372.881.161.1

DOI 10.47649/vau.2023.v69.i2.05

А.А. Куздыбаева*

Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова
г. Актобе, 030000, Республика Казахстан

*e-mail: ulpen@mail.ru

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА

Аннотация.

В статье рассматривается сущность лингвокультурологического подхода к обучению русскому языку, дается определение лингвокультурологической компетенции, выделяются главные принципы лингвокультурологического подхода. Выявлены необыкновенности языка в контексте культурного развития, тесная связь языка и культуры. Главной задачей современного образования является определение роли